

Dạy học môn Mỹ thuật thông qua hoạt động trải nghiệm ở bậc Tiểu học

Ngô Đức Cường*, Nguyễn Thị Diệu Trang**, Phạm Thị Vân Anh**

*ThS. Khoa Giáo dục Tiểu học và MN, Trường ĐH Hải Phòng

**SV, Khoa Giáo dục Tiểu học và MN, Trường ĐH Hải Phòng

Received: 19/9/2024; Accepted: 22/9/2024; Published: 30/9/2024

Abstract: Fine Arts is an art subject, not heavily theoretical but mainly practical. The subject trains primary school students to feel the beauty not only in Fine Arts but also in daily life. The goals, content, as well as the level to be achieved in this subject are not emphasized. Therefore, the lesson becomes light, attractive, and attracts many students. In this article, the author mentioned the teaching of Fine Arts through some experiential activities to build a lively, active classroom, proactive, confident students, and diversify creativity in learning in Primary School.

Keywords: Teaching Fine Arts, experience, primary school student

1. Đặt vấn đề

Trong chương trình giáo dục Tiểu học, Mỹ thuật (MT) là môn học hình thành và phát triển những năng lực và phẩm chất cho học sinh (HS) tiểu học. Môn MT cùng với các môn học, các hoạt động khác có chức năng giáo dục (GD) cho HS tiệm cận và hiểu về nền văn hóa dân tộc, trên cơ sở đó GD ý thức kế thừa và phát huy văn hóa nghệ thuật đó phù hợp với sự phát triển của xã hội ngày nay.

Dạy học MT thông qua trải nghiệm giúp cho HS cảm thấy hứng thú, phấn khởi, tâm trạng thoải mái, say mê với môn học. Dựa trên tình hình thực tế cũng như mong muốn của bản thân xây dựng một môi trường học tập MT năng động, sáng tạo nhằm đáp ứng những nhu cầu của HS tiểu học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

* Khái niệm trải nghiệm

Theo David A. Kolb, học tập trải nghiệm là: “Quá trình mà tại đó, kiến thức được tạo ra thông qua sự chuyển đổi kinh nghiệm. Kiến thức là thành quả của sự kết hợp giữa nắm bắt kinh nghiệm và chuyển đổi kinh nghiệm đó”. Trải nghiệm là tri thức hay sự thông thạo về một sự kiện, hay một chủ đề có được thông qua tham gia sự can dự hay tiếp xúc trực tiếp. Trải nghiệm là tiến trình hay là quá trình hoạt động để thu thập kinh nghiệm, trên tiến trình đó có thể thu thập được những kinh nghiệm tốt hoặc xấu, thu thập được những bình luận, nhận định, rút tía tích cực hay tiêu cực, không rõ ràng, còn tùy theo nhiều yếu tố khác như môi trường sống và tâm địa mỗi người.

Trong từ điển Tiếng Việt, tác giả Hoàng Phê

định nghĩa: “Trải nghiệm được hiểu đơn giản nhất là những gì con người từng kinh qua thực tế, từng biết, từng chịu”.

Theo bộ Giáo dục và Đào tạo, trải nghiệm ở trường học là hoạt động GD, do nhà GD định hướng, thiết kế và hướng dẫn thực hiện, tạo cơ hội cho HS tiếp cận thực tế, thể hiện cảm xúc tích cực, khai thác những kinh nghiệm đã có và huy động tổng hợp kiến thức, kỹ năng của các môn học để thể hiện những nhiệm vụ được giao hoặc giải quyết những vấn đề của thực tiễn đời sống nhà trường, gia đình, xã hội phù hợp với lứa tuổi; thông qua đó chuyển hóa những kinh nghiệm đã trải qua thành tri thức mới, hiểu biết mới, kỹ năng mới góp phần phát huy tiềm năng sáng tạo và khả năng thích ứng với cuộc sống, môi trường và nghề nghiệp tương lai.

* Dạy học trải nghiệm

Theo Hiệp hội Giáo dục trải nghiệm Quốc tế: “Dạy học trải nghiệm” là một phạm trù bao hàm nhiều phương pháp trong đó người dạy khuyến khích người học tham gia trải nghiệm thực tế, sau đó phản ánh tổng kết lại để tăng cường hiểu biết, phát triển kỹ năng bản thân, tiến tới đóng góp tích cực cho cộng đồng và xã hội. Có thể hiểu dạy học trải nghiệm là một hoạt động GD, trong đó dưới sự hướng dẫn của nhà giáo dục, từng cá nhân HS được trực tiếp tham gia vào các hoạt động khác nhau của đời sống, xã hội với tư cách là chủ thể hoạt động, qua đó phát triển được năng lực, phẩm chất, phát huy được tiềm năng sáng tạo của bản thân.

Dạy học trải nghiệm cũng như GD trải nghiệm, ở đó người dạy là giáo viên (GV) còn người học là HS:

sẽ huy động một cách toàn diện về trí tuệ, cảm xúc, thể chất, kỹ năng và các quan hệ xã hội của bản thân trong quá trình tham gia; yêu cầu người học phải sáng tạo, tự chủ, tự ra quyết định và thỏa mãn với kết quả đạt được. Như vậy, dạy học trải nghiệm cũng có mục đích và đối tượng cụ thể:

+ Chủ thể: HS

+ Đối tượng: Tri thức, kinh nghiệm xã hội, giá trị, kỹ năng xã hội

+ Mục tiêu: Giáo dục toàn diện và phát huy tốt tiềm năng, khả năng sáng tạo của mỗi HS

+ Kết quả: Hệ thống các kỹ năng, năng lực, phẩm chất.

2.2. Dạy học Mĩ thuật thông qua một số hoạt động trải nghiệm (ngoài không gian lớp học)

2.2.1. Tổ chức tiết dạy

Dạy học ngoài không gian lớp học HS được mở rộng tầm mắt ra ngoài bốn bức tường lớp học, để quan sát thực tế bên ngoài các em được trải nghiệm, được gắn bó với môi trường tự nhiên và xã hội, giúp HS có khái niệm cụ thể, tường minh về sự vật, hiện tượng nên các em nắm bài tốt hơn, bền vững hơn.

Dạy học ngoài không gian lớp học giúp hình thành cho các em phương pháp quan sát, phân tích, tổng hợp những thông tin thu được trong quá trình quan sát, trải nghiệm.

Dạy học ngoài không gian lớp học có ý nghĩa to lớn đối với việc hình thành và phát triển nhân cách cho HS. Chính những trải nghiệm cùng thiên nhiên, môi trường giúp hình thành nơi các em tình yêu với thiên nhiên, với môi trường sống xung quanh, từ đó các em có ý thức bảo vệ môi trường, các em có cơ hội được bộc lộ sở thích, cá tính. Qua đó, giúp hình thành và phát triển phẩm chất, nhân cách cho các em một cách tự nhiên, đáng yêu.

Dạy học ngoài không gian lớp học là hình thức tốt để thực hiện mối liên hệ giữa lí luận và thực tiễn. Các tiết học được tổ chức ngoài thiên nhiên với hình thức đa dạng, phong phú, giúp HS không nhàm chán, kiến thức của bài học được rút ra một cách nhẹ nhàng, chủ động, thực tế nên các em hiểu sâu và nhớ lâu.

2.2.2. Nội dung và giải pháp thực hiện

Quy trình xây dựng một bài học ngoài không gian lớp học thường được thực hiện theo các bước sau:

* Bước 1: Xây dựng kế hoạch tổ chức bài dạy ngoài lớp học; Hiệu quả của việc tổ chức hoạt động học tập trải nghiệm ngoài không gian lớp học phụ thuộc rất lớn vào công tác chuẩn bị. Vì vậy, trong bước này, GV cần:

-Xây dựng kế hoạch tổ chức bài dạy ngoài lớp học thật chu đáo

-Xác định rõ mục đích, yêu cầu của hoạt động học tập ngoài không gian lớp học.

-Xây dựng nội dung dạy học ngoài thiên nhiên.

-Đến địa điểm sẽ tổ chức hoạt động học tập ngoài lớp học để nghiên cứu cụ thể đối tượng học tập, bổ sung thêm các đồ dùng, phương tiện dạy học cần thiết cho việc tiến hành hoạt động học tập ngoài lớp học.

-Địa điểm tổ chức giờ học có thể là điểm di tích lịch sử, sân trường, vườn trường, công viên, làng nghề,...

-Xác định phương tiện di chuyển HS đến địa điểm tổ chức hoạt động học tập ngoài lớp học. Phương tiện di chuyển có thể là đi bộ, đi ô tô tùy thuộc vào địa điểm dạy học.

-Xác định thời gian giảng dạy ngoài lớp học cho phù hợp (tránh dạy vào lúc trời nắng gắt: tiết 3, 4 buổi sáng hay tiết 1, 2 buổi chiều). Ngoài ra, GV cần cần xác định rõ thời gian di chuyển HS, thời gian giảng dạy, thời gian cho từng hoạt động của tiết học và thời gian đưa HS về.

-Phổ biến kế hoạch học tập ngoài lớp học cho HS một cách đầy đủ, rõ ràng trước hôm tiến hành học tập ngoài thiên nhiên để HS có tâm thế tốt và chuẩn bị tư liệu hoặc đồ dùng cần thiết.

-Dự kiến cách quản lí HS: học tập ngoài thiên nhiên không gian rộng, có nhiều yếu tố bên ngoài tác động đến sự tập trung chú ý của các em. Vì vậy, GV cần dự kiến quản lí HS trong quá trình di chuyển đến địa điểm dạy học, trong quá trình học và khi di chuyển HS về lớp.

-Dự kiến phương án thay thế khi điều kiện thời tiết không thuận lợi: thời tiết mưa, quá nắng,...

* Bước 2: Tiến hành dạy học ngoài thiên nhiên: Một tiết học ngoài thiên nhiên thường được tổ chức theo tiến trình sau:

-GV nêu vấn đề cho HS tri giác trực tiếp vật thật (sự vật, hiện tượng thông qua quan sát) của bài học tại địa điểm dạy học.

-GV đặt câu hỏi gợi ý để HS có hướng suy nghĩ nhằm đưa ra được những nhận xét về sự vật, hiện tượng, GV định hướng cho HS phương pháp thu thập thông tin để đạt được mục tiêu đề ra, khuyến khích HS tư duy, phân tích bằng cách đặt và trả lời câu hỏi: Tại sao/ Vì sao? Như thế nào?

-HS thảo luận nhóm (dựa trên quan sát thực tế) để giải quyết vấn đề GV nêu.

-GV hướng dẫn HS báo cáo kết quả quan sát, thu thập rồi rút ra kết luận.

-Khi đi yêu cầu mỗi HS sẽ chuẩn bị cầm một cuốn vở A4, bút chì, tẩy, màu vẽ, keo, kéo, băng dính... các em có năng khiếu có thể sẽ thực hiện sáng tạo sản

phẩm ngay trong chuyến đi.

-Yêu cầu HS giữ gìn vệ sinh chung và bảo vệ thực vật. GV giao nhiệm vụ và theo sát hoạt động của các em, giúp đỡ các em khi cần thiết..

-GV nhận xét, bổ sung và chốt kết luận đúng.

-GV tổ chức các hoạt động để HS được thực hành củng cố, khắc sâu kiến thức bài học.

* Bước 3: Tổng kết

-GV chú ý cung cấp và định hướng một số nguồn khác để HS có cơ hội khám phá thêm nội dung liên quan đến bài học.

-GV, HS cùng đánh giá về hiệu quả của bài học đối với bản thân, rút ra bài học liên hệ bản thân.

2.2.3. Tổ chức các hoạt động trải nghiệm

a) Tổ chức cho HS tham quan trải nghiệm tại các điểm di tích lịch sử, văn hoá và bảo tàng

Đây là hoạt động vô cùng ý nghĩa đối với quá trình giảng dạy của GV cũng như quá trình học tập của HS. Nhiều chủ đề trong môn MT được liên kết chặt chẽ với hoạt động này. Tổ chức giảng dạy bằng hình thức trải nghiệm tham quan này là hoạt động gắn lí luận với thực tiễn, gắn kết nhà trường với các tổ chức xã hội nhằm thực hiện nhiệm vụ giáo dục MT địa phương cho HS. Thông qua việc tham quan trải nghiệm tại các khu di tích lịch sử, văn hoá, bảo tàng, hay một địa điểm ở quê hương, HS sẽ thu hoạch được nhiều điều bổ ích liên quan đến giá trị nghệ thuật, những nền văn hóa đặc sắc của ông cha ta từ xa xưa.

* Một số địa điểm tham quan trải nghiệm được đề xuất ở TP Hải Phòng.

-Các điểm di tích lịch sử, công trình văn hóa ở địa phương như: Đền Nghè, đình Hàng Kênh, chùa Dur Hàng (Lê Chân), khu di tích Bạch Đằng Giang, đình Kiền Bái (Thủy Nguyên), khu di tích Trạng Trình Nguyễn Bình Khiêm (Vĩnh Bảo), khu tưởng niệm Vương triều nhà Mạc (Kiến Thụy)...

-Một số bảo tàng, khu triển lãm MT như: Bảo tàng Hải Phòng, bảo tàng Quân khu 3, trung tâm triển lãm MT Hải Phòng,...

b) Tổ chức cho HS tham gia trải nghiệm trong khuôn viên trường TH (Sân trường, vườn trường...)

Hình thức này không quá khó khăn đối với GV, không tốn về mặt chi phí hay đòi hỏi thời gian quá dài. Hình thức này có thể được áp dụng khi đến tiết học theo đúng thời khóa biểu. GV cần thực hiện theo đúng các bước tiến hành, xây dựng kế hoạch bài dạy. Chú ý lựa chọn vị trí phù hợp sao cho HS dễ quan sát và có bóng mát, đảm bảo sức khỏe cho HS. Có thể linh hoạt khi thời tiết thay đổi. Khâu quản lí HS là rất quan trọng, nhắc nhở HS cầm theo đầy đủ đồ

dùng học tập để tránh tình trạng chạy vào lớp để lấy ảnh hưởng đến tiết học, quản lí từ trong lớp đi ra theo hàng lối ngay ngắn, quản lí giọng nói để không ảnh hưởng các tiết học khác trong trường, quản lí sự tập trung HS để không bị phân tán các chi tiết ngoài bài học. Khoảng thời gian đầu giờ học GV sẽ phổ biến và hướng dẫn kiến thức, sau đó HS được thoải mái sáng tạo, làm việc tự do cá nhân. Trong quá trình HS thực hành, GV theo dõi và hướng dẫn. Cuối giờ cho HS chia sẻ ý tưởng bài làm của mình, cả lớp cùng quan sát và nhận xét, lựa chọn những sản phẩm MT đẹp. GV nhận xét, rút kinh nghiệm tiết học, nhắc nhở HS làm sạch chỗ ngồi trước khi về lớp.

Qua hoạt động này đã chứng tỏ nội dung học tập được thể hiện qua mỗi quan tâm của HS với thế giới thực tế xung quanh. Giáo dục MT đã bám sát các vấn đề của thực tiễn, HS áp dụng kiến thức vào giải quyết vấn đề của thực tiễn thay cho việc nhồi nhét thông tin. Đó chính là quá trình giúp HS nhận thức, hiểu và vận dụng kiến thức MT vào thực tiễn cuộc sống. Dạy học dựa trên trải nghiệm thực tế luôn mang lại cảm hứng và lôi cuốn HS, chú trọng đến sự quan tâm của HS và nhu cầu lợi ích của xã hội nhằm phát huy cao độ tính tích cực, tự lực, rèn luyện cho HS cách làm việc độc lập, phát triển tư duy sáng tạo. Đây chính là nguồn cảm hứng từ thực tiễn mà HS đã có được sau khi được trải nghiệm.

3. Kết luận

Xã hội ngày càng phát triển đòi hỏi ngành GD cũng phải vươn mình đổi thay. Để đáp ứng mọi nhu cầu học tập tốt nhất cho HS tiểu học, những mầm non tương lai của đất nước. Các nhà GD luôn tìm tòi, học hỏi, tiếp thu các PP dạy học tích cực, đổi mới cách thức giảng dạy hiệu quả, linh hoạt, sáng tạo trong dạy học. Cũng như các môn học trọng tâm, môn MT cũng được cần quan tâm, nghiên cứu, có PP dạy học hiệu quả. Với mục tiêu xây dựng lớp học sôi nổi, tích cực, HS chủ động, tự tin, đa dạng hóa sáng tạo trong học tập. Chính vì vậy, trong quá trình nghiên cứu tác giả đã mạnh dạn đề xuất vận dụng một số biện pháp dạy học MT thông qua hoạt động trải nghiệm. Đây là một yêu cầu thiết thực nằm đóng góp chung vào đổi mới GD, đảm bảo phát triển toàn diện cho HS tiểu học ngày nay.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2007), *Chương trình giáo dục phổ thông Cấp tiểu học*, NXB GD. Hà Nội
2. Phạm Thùy Hồng (2010), *Một số biện pháp khởi dậy hứng thú học tập của HS*, NXB GD. Hà Nội
3. Hoàng Phê (2023), *Từ điển Tiếng Việt*; NXB Hồng Đức. Hà Nội